

# «Hva gjør en tekst god?»

- Hvordan læreres innramming gir ulike elevsamtaler.



Hanne Egenæs Staurseth,  
førsteamanuensis i norsk v/ IGIS, UiS  
[hanne.e.staurseth@uis.no](mailto:hanne.e.staurseth@uis.no)



# Agenda

01

**Hvorfor**

gi dette store  
spørsmålet til  
elevene?

02

**Hvordan**

ble det  
gjennomført av to  
ulike lærere?

03

**Hva**

kan vi lære fra  
dette?



**Hanne Egenæs Staurseth**

10.04.2025

### Leseviter og norskdidaktiker

Underviser norsk for grunnskolelærerstudenter, driver utviklingsarbeid i skolebaserte partnerskap (nå: lesing i begynneropplæring) og forsker på elevers samtaler om tekster (ungdomsskolen)

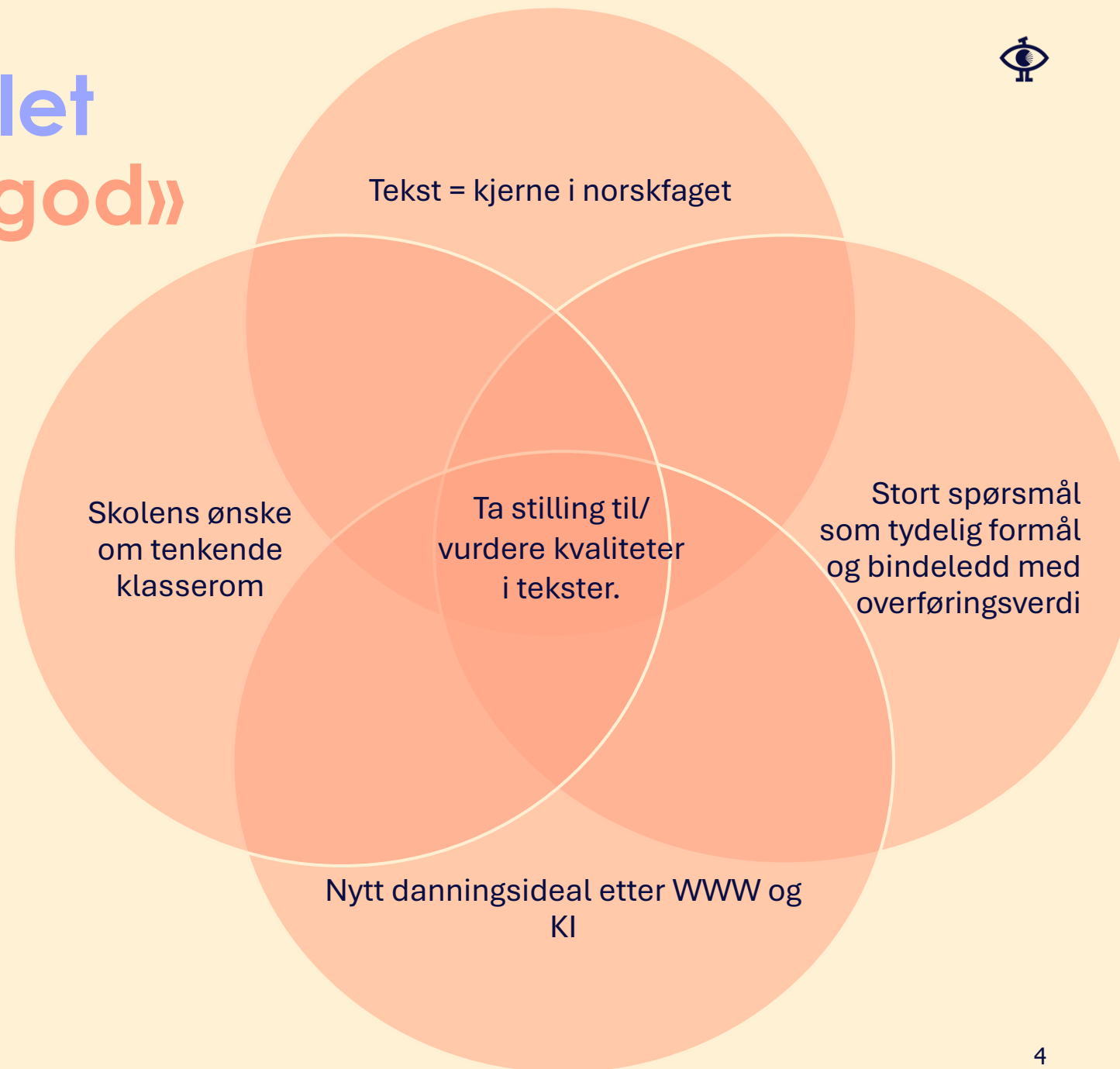
### Min undervisningsvisjon:

- **Didaktisk:** Elevene og studentene skal se seg selv som den viktigste ressursen for læring
- **Norskfaglig:** Forstå at tekster er skapt gjennom valg og at OGSÅ DE kan ta stilling til disse valgene.



# Hvorfor gi spørsmålet «Hva gjør en tekst god» til elever?

Det korte svaret: Å få elever til å bli en som får noe ut av tekster *i ubestemt form flertall* heller enn en som leser/forstår akkurat den teksten de tilfeldigvis holder på med nå.





# Hvordan læreres innramming gir ulike elevsamtaler



analyser og kritisk refleksjon

Refleksjonsøkt av det med lærerne og planlegging av nye aksjoner og didaktiske praksiser

Observasjon av en time for å stille spørsmål og definere mål for praksis og utvikling av denne

→ Begge lærerne

Refleksjonsøkt med lærerne om hva jeg så + bud på små aksjoner

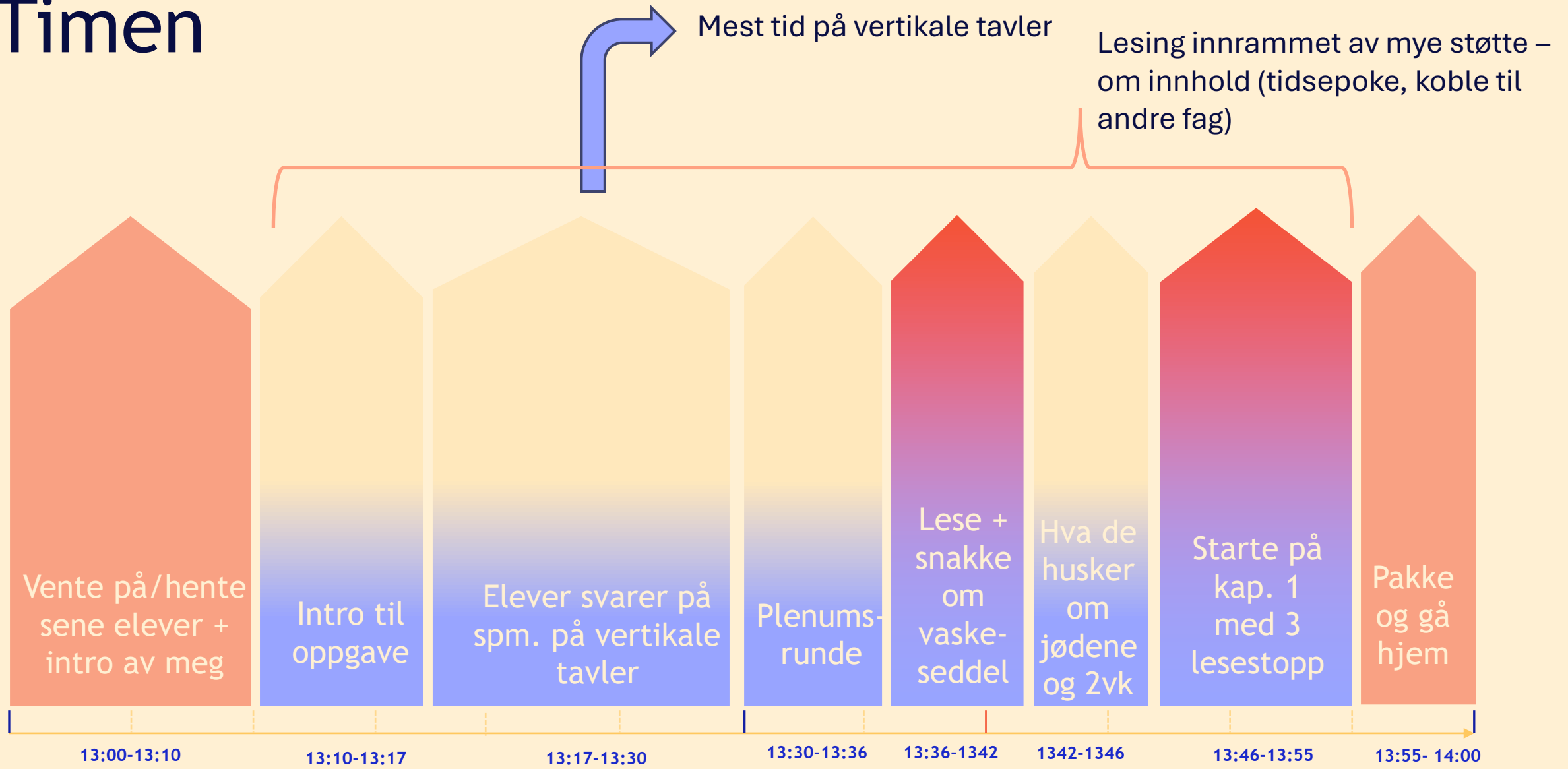
Ny observasjon av aksjonene

Lærerne planla



To ulike løsninger i to ulike klasser:  
9c: time 2 i opplegget = mindre endringer  
9b: hadde ikke begynt = større endringer

# Timen



ARNE VESTBØ

# ØVERST I Å

Hvordan elevene får skape inngang til teksten



Konteksten er klassen sin, ikke bokens

## Lærerne inviterer elevene til å tenke om boken...

«Vi skal begynne med en bok som heter *Øverst på nazistenes liste*. Dere skal svare på noen spørsmål på et delt dokument og vi skal bruke tenkende klasserom.

På SmartBoarden (ved siden av bilde av omslaget) står:

- 1) Omslag: Hva ser dere?
- 2) Hva tror dere tittelen betyr?
- 3) Hva tror dere romanen kommer til å handle om?
- 4) Hvilke forventninger har dere?

Om teksten

Eleven skal finne ut = faglig utforsking?

«Ikke si at dere ikke har forventninger til boken, for dere har. Vi skal ta en plenumsrunde etterpå.»

Hun fordeler elevene i grupper som skal gå til vertikale tavler for å svare på spørsmålene.

Lærer 2 smetter inn: «Dette er en bok som innbyr til diskusjoner, er litt annerledes. Den minner om fordypningsoppgaven dere hadde i samfunnsfag og tidslinjen dere lagte». Han går bak i klasserommet og peker på en utprintet PowerPoint-tidslinje om 2. verdenskrig.

Lærer1 fortsetter: Og dere har bedt om at vi skulle ha en annerledes dag, så vi skal til byen og se på snublesteiner, og på propagandautstillingen.



ARNE VESTBØ

# ØVERST PÅ NAZISTENES LISTE



## Et potensial...

*Øverst på nazistenes liste.*

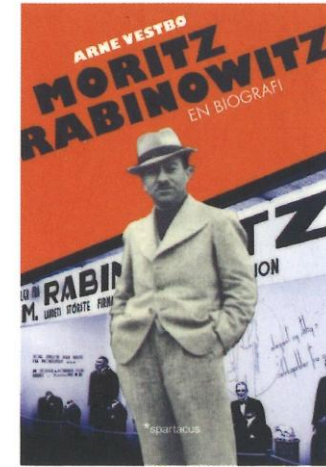
*Historien om Moritz Rabinowitz (188*

*© Spartacus forlag AS 2014, 2017*

Omslag: Øystein Vidnes

Omslagsfoto: Collage satt sammen av «Portrett av Moritz Rabinowitz», «Byhus – handel – bymiljø», «Torggt. sett fra vest. Til v. sperring med piggråd. Ellers er veibanen sperret med såkalte Hitlertenner. Flere gutter og menn har tatt oppstilling foran sperring», alle fra Haugalandmuseene. Utsnitt av tyske soldater er tatt fra tysk propagandafoto.

*Vil du lese mer om Rabinowitz?*



Fange 40290 113

Avslutning 129

Hvorfor og hvordan  
skrev jeg denne boka? 137

Spartacus forlag AS  
Pb. 6673 St. Olavs plass  
N-0129 Oslo  
www.spartacus.no

ARNE VESTBØ

# ØVERST PÅ

Hvordan elevene får skape inngang til teksten



Konteksten er klassen sin, ikke bokens

## Lærerne inviterer elevene til å tenke om boken...

«Vi skal begynne med en bok som heter *Øverst på nazistenes liste*. Dere skal svare på noen spørsmål på et delt dokument og vi skal bruke tenkende klasserom.

På SmartBoarden (ved siden av bilde av omslaget) står:

- 1) Omslag: Hva ser dere?
- 2) Hva tror dere tittelen betyr?
- 3) Hva tror dere romanen kommer til å handle om?
- 4) Hvilke forventninger har dere?

Om teksten

Eleven skal finne ut = faglig utforsking?

«Ikke si at dere ikke har forventninger til boken, for dere har. Vi skal ta en plenumsrunde etterpå.»

Hun fordeler elevene i grupper som skal gå til vertikale tavler for å svare på spørsmålene.

Lærer 2 smetter inn: «Dette er en bok som innbyr til diskusjoner, er litt annerledes. Den minner om fordypningsoppgaven dere hadde i samfunnsfag og tidslinjen dere lagte». Han går bak i klasserommet og peker på en utprintet PowerPoint-tidslinje om 2. verdenskrig.

Lærer1 fortsetter: Og dere har bedt om at vi skulle ha en annerledes dag, så vi skal til byen og se på snublesteiner, og på propagandautstillingen.

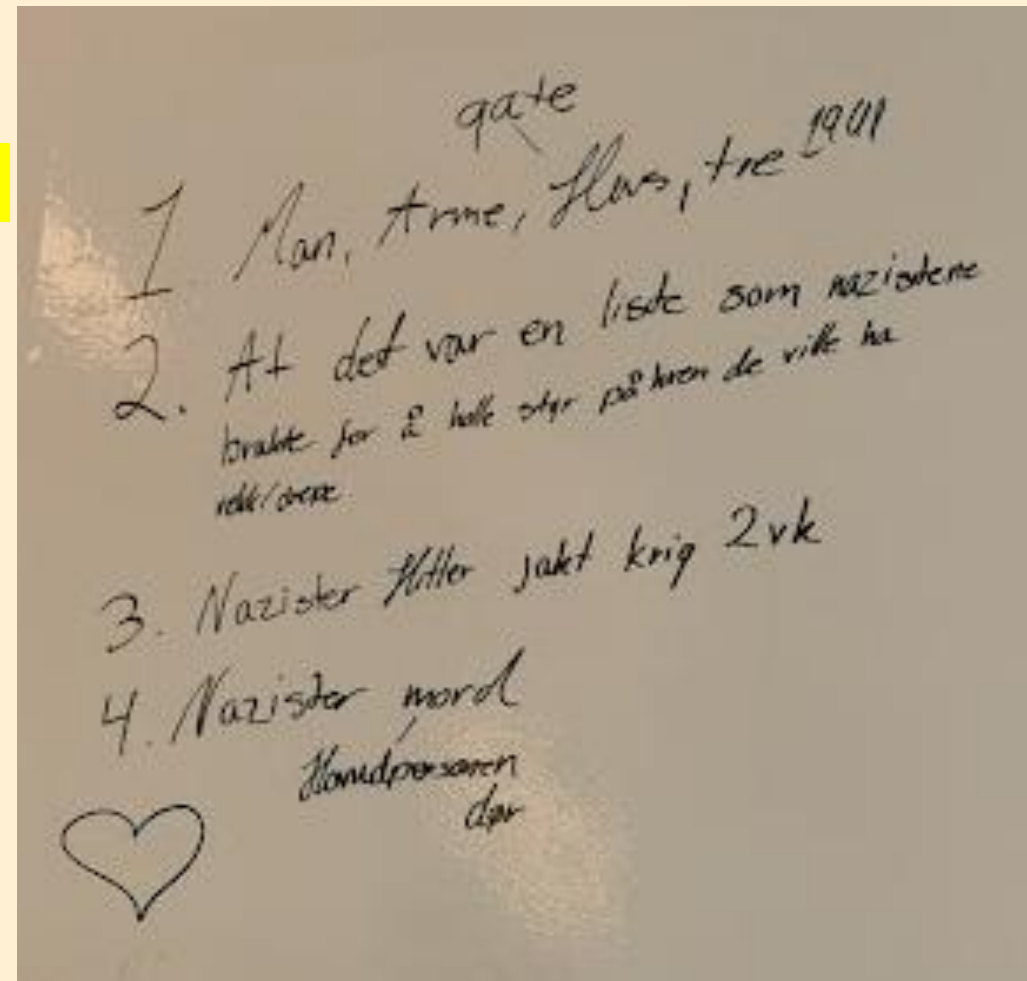
# Hvordan elevene svarer på tavlene

— tenker de om teksten som tekst?

Gruppene går raskt i gang og svarer på spørsmålene ved å stille dem høyt og skrive ned det første som blir sagt.

To grupper rundt meg:

Den ene gruppa «brainstormer» og skriver alles forslag: Jeg ser en mann», «det er en armé», «hus», «tre», «gate» (bildet)



# Hvordan elevene svarer på tavlene – tenker de om teksten som tekst?

I den andre gruppa tar en gutt hovedrollen mens to tause jenter nikker – den ene skriver det han sier:

«Det er en liste, de lette etter noen – det må være Max Manus».  
Gutten spør jentene hva de tror det skal handle om.

Den ene jenta sier «90-tallet, sånn gamle dager.»

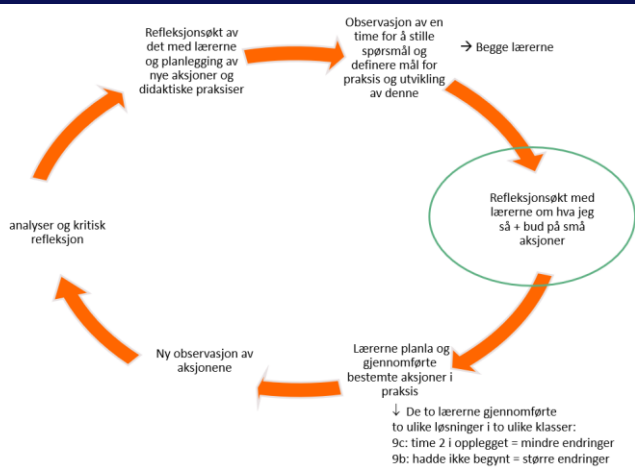
Gutten blir frustrert: «Det handler jo om nazistene – det er jo førtitallet da.»

«Jaja, samma det. Gamle dager», svarer jenta.

Den andre jenta sier ingenting.

# Mine refleksjoner i økten etterpå:

Elevene synes å være opptatt av å:	Refleksjoner:	Spørsmål:	Mulig aksjon:
Svare fortest mulig	Får de kort tid fordi de kommer fort gjennom eller kommer de fort gjennom fordi de er vant til kort tid?	Sperrer dette for intensjonen om selvstendig tenking for å fremkalle kunnskap og diskutere boka?	Fremme at tekster er skapt gjennom valg som vi kan forholde oss til (med eller uten bakgrunnskunnskap).  Forsider er også skapt.  Kan « <b>Hvilke spor kan forsiden gi oss om hva denne boken handler om?</b> » fungere som en innramming til spørsmålene som får elevene til å utforske det de ser i større grad?
Finne rett svar	Rett svar krever bakgrunnskunnskap om krigen/tidsepoken. Ikke alle har denne kunnskapen og støtten i timen går utelukkende på å hjelpe dem med det.	Er det noe i spørsmålene (og/eller hva elevene er vant til) som legger til rette for dette?  Blir norskfaget mest en støtte til samfunnsfag?	



## 9C – time 2 – mindre endringer

«Forrige norsktime begynte vi å lese denne boken. Nå skal vi ta et tilbakeblikk på omslaget. Hvis du tenker på: **Hva gjør et bokomslag godt?** Det er dette en ser på når en skal velge bok. Jeg søkte litt på nett og fant noen punkt [leser dem]. Vi kan bruke dem og **se hva vi synes om dette omslaget:**

### Tilbakeblikk - omslag



Hva er det som gjør et bokomslag godt?

- En tydelig tittel og undertittel.
- Et blikkfang som tiltrekker oppmerksomhet.
- En sterk komposisjon med detaljer som ikke distraherer.
- Spennende visuelle elementer.
- God bruk av tomme områder

Sammensatte tekster:

Ulike modaliteter

- Hva legger du merke til i teksten?  
Hva tenker du det betyr?
- Hva legger du merke til i bildet?  
Hva tenker du det betyr?

## Utsagn elevene kommer med:

«Tittel er blikkfang og mannen er rett under.»

«Nazistene har rød som farge.»

«Det er en kontrast mellom venstre og høyre?»

«Det viser det som skal skje inni boka»

«Det minner om det der de marsjerte ned Karl Johan..»

«Alt peker mot midten på en måte, og det er også tomme områder, som gjør det ryddig.»

### Tilbakeblikk - omslag



Hva er det som gjør et bokomslag godt?

- En tydelig tittel og undertittel.
- Et blikkfang som tiltrekker oppmerksomhet.
- En sterk komposisjon med detaljer som ikke distraherer.
- Spennende visuelle elementer.
- God bruk av tomme områder

Sammensatte tekster:

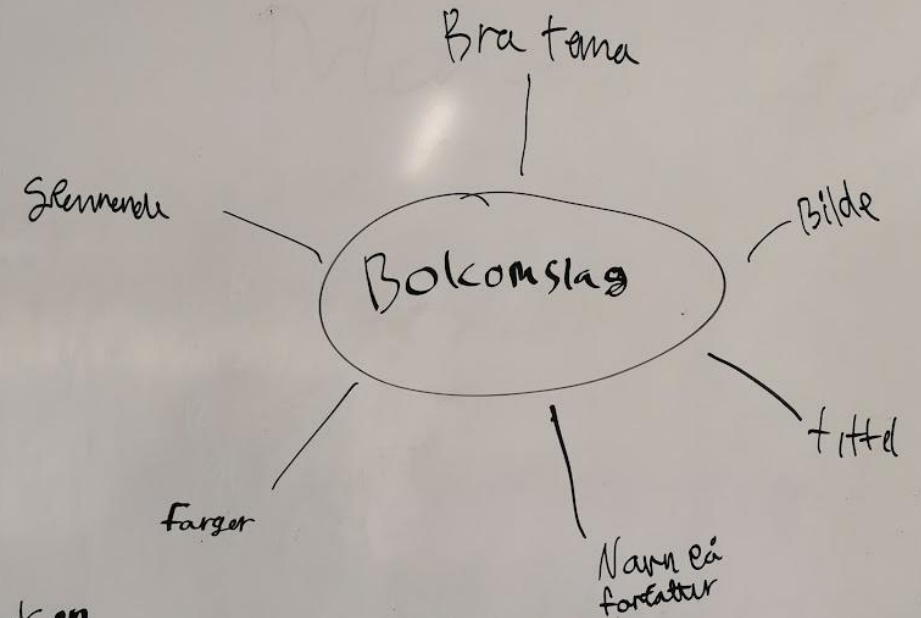
Ulike modaliteter

- Hva legger du merke til i teksten?  
Hva tenker du det betyr?
- Hva legger du merke til i bildet?  
Hva tenker du det betyr?

# 9B – ny intro

“Okei, omslag, dere går på biblioteket, eller en bokhandel, skal kikke litt.

Omslaget er det første dere ser. Som kanskje avgjør om dere vil lese boken eller ikke. Hvordan ser det ut? Det skal vi tenke på nå ved tavlene. Hva er det som gjør et bokomslag godt? Eller interessant?”



## Boken

Krig  
Mann  
Nazi  
Soldater  
Liste  
Forrer

Ute



# Utsagn fra elevene:

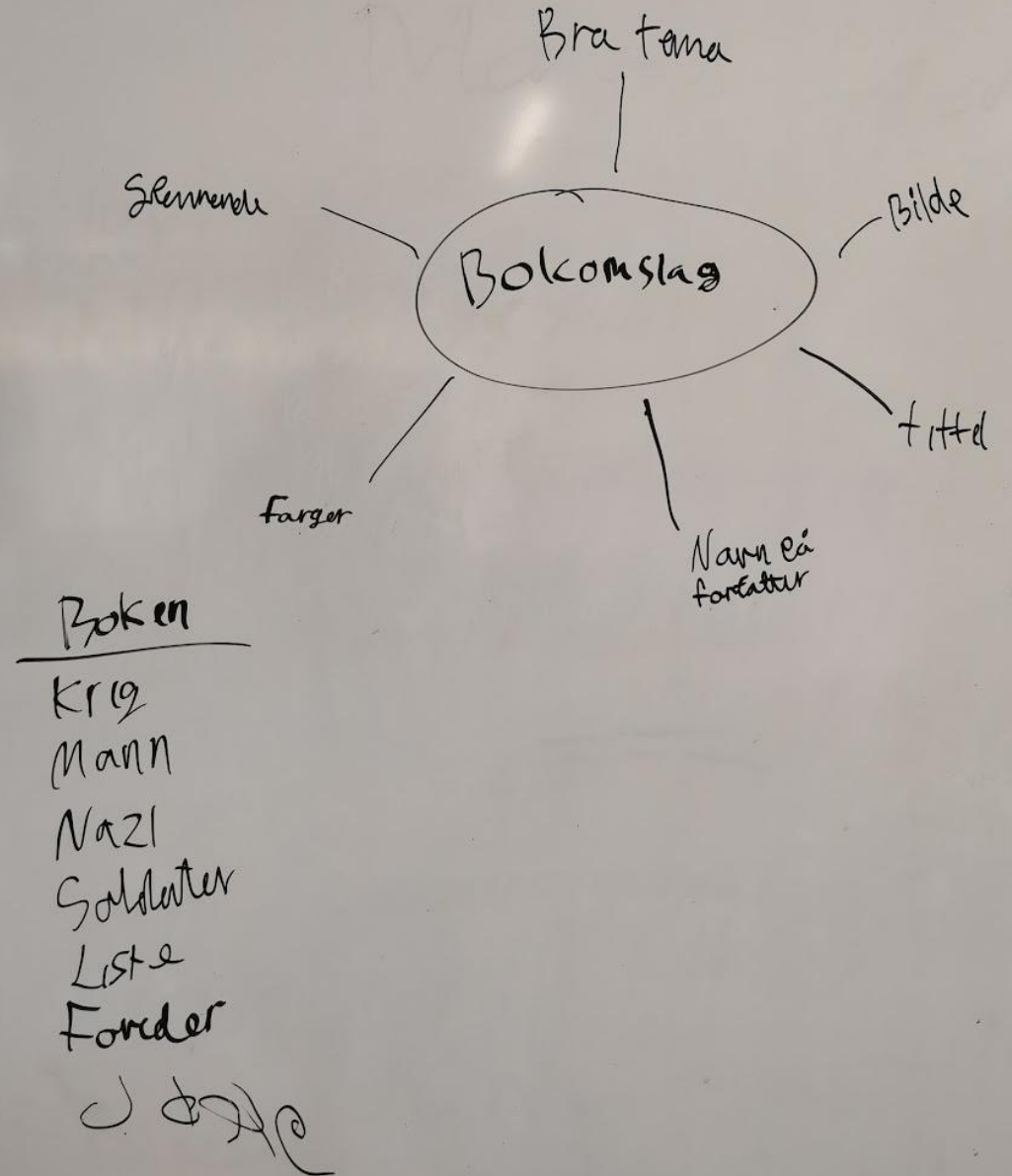
«Tittel har mye å si – Jeg ville for eksempel mye heller ha lest Julies dramatiske liv enn Julies liv.»

«Ja, enig, må være kreativ.»

«Det bør også være en god forklaring av boka, så vi forstår hva boka handler om. Forfatter, tema og sånn.»  
[...]

«Samme med bildet. Det bør være en spennende scene. Hadde heller plukket opp en bok med bilde av en mann med maske som holder kniv i hånden enn en tom skog.»

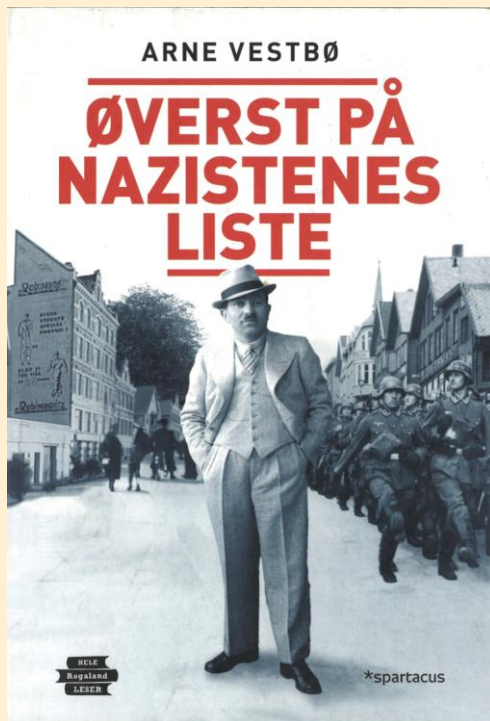
De andre på gruppe nikker.



«Fint. Da skal vi gå over til å se på en faktisk bok. Den vi skal lese.»

Lærer finner fram PowerPoint-sliden med bilde av omslaget og de fire spørsmålene. Over dem har han føyd på :

«Oppdrag: Hva tenker du romanen handler om ut fra omslaget?»



Samme gruppen:

«Vi ser Hitler»

«Nei, det er ikke han.»

«Det er en mann med fin dress...»

«en leder, kanskje?»

«Jeg vet. Moritz Robinowitz!

«Ja!»

«Vi ser også masse soldater.»

«De er midt i gaten»

«I byen»

«Jeg tror ennå han er en leder.»

«Se, de og trodde det var Hitler», (peker på en annen gruppes tavle).

«Han er jo i byen da...»

«Kan vi skrive lederskap?»

...

«Han er mad drip, han har stil!»

«Han ser smart og selvsikker ut!»

«Han har sikkert gjort noe de har reagert på.»

# LÆRERENS AVRUNDING AV TIMEN (I PLENUM, MEN HENVENDT TIL DENNE GRUPPA):

«Nå har vi så vidt begynt, og en del av spådommen ser vi alt har slått til.

**Spådommen din om person – spot on.**  
Nazistene osv. det får vi se senere.»

Samme gruppen:

«Vi ser Hitler».

«Nei, det er ikke han.»

«Det er en mann med fin dress...»

«en leder, kanskje?»

«Jeg vet. Moritz Robinowitz!

«Ja!»

«Vi ser også masse soldater.»

«De er midt i gaten»

«I byen»

«Jeg tror ennå han er en leder.»

«Se, de og trodde det var Hitler», (peker på en annen gruppes tavle).

«Han er jo i byen da...»

«Kan vi skrive lederskap?»

...

«Han er mad drip, han har stil!»

«Han ser smart og selvsikker ut!»

«Han har sikkert gjort noe de har reagert på.»



# Hva kan vi lære av dette?

# 3 innganger til å diskutere hva de ser i et bokomslag:

4 oppgaver	Gitt komposisjonspunkter å lete etter	Å bli aktivisert som lesere
Raske svar, brainstorming hver for seg	Diskusjon med tydelige spor av komposisjonsbegrep	Diskusjon om stil, hvordan han står, ansiktsuttrykk og inntrykket det gir dem <i>som lesere</i>
Jakter «rett» svar: bakgrunnskunnskap om tidsepoken, 2vk + jødedommen	Analyserer hva de ser, anvender fagbegrep, bakgrunnskunnskap blir bakgrunn.	<i>Deres</i> svar: hovedpersonens karaktertrekk og spådommer ut fra hva de ser. Mindre fagbegrep, treffer på spådom.

Elevene har faglige refleksjoner når de blir gitt anledning (men usikker på om de forstår det selv...)

Samtalene er mer verdifulle enn det de skriver på tavlene. I samtalene prøver de seg fram, på tavla «skriver de svaret».



# Superenkelt forskning viser at...

**...ulik innramming gir ulike elevsamtaler**

**...hva dere sier og ber elevene om har  
betydning**

**= Dere er VIKTIGE!**



## Planleggingsspørsmål:

Hva vil jeg elevene skal snakke om, og hvordan kan min didaktiske inngang legge opp til akkurat det?

